

grotendeels tot het noorden van Nederland beperkt bleef.⁹ Diezelfde kerk-historicus heeft me geattendeerd op het archief Hofstede de Groot. Enkele daar aanwezige brieven dragen de sporen van De Groots betrokkenheid bij protestantse maatschappijen als Welstand en Unitas.¹⁰

In het volgende opstel wordt het aandeel beschreven, dat prof. P. Hofstede de Groot (1802-1886) heeft gehad in het ontstaan en de ontwikkeling van de Groot-protestantse instellingen in de periode 1840-1844.

Voorlopers van een Grootprotestants front.

Op 12 november 1840 werd door koning Willem II de Staatscommissie geïnstalleerd, die tot taak kreeg de klachten van rooms-katholieke zijde over het functioneren van de Schoolwet van 1806 te onderzoeken en met behulp van nieuwe wetgeving te ondervangen.¹¹ Deze gebeurtenis bracht een schrikreactie teweeg bij de Groninger hoogleeraar in de theologie Petrus Hofstede de Groot. Binnen enkele dagen schreef hij in vlammende taal brieven aan de hoofdbestuursleden van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen: de doopsgezinde predikant J. Boeke, de doopsgezinde hoogleeraar S. Muller, de remonstrantse hoogleeraar A. des Amorie van der Hoeven en de Leidse hoogleeraar N.C. Kist. Diep verontrust over de toekomst van het nationale volksonderwijs riep hij de bestuurders van het Nut op, om 'als grondvesters van het lager onderwijs' zich uit te spreken voor handhaving van de Schoolwet van 1806. Ernstige zorgen maakte De Groot zich over de toenemende invloed van het rooms-katholieke volksdeel. In de brief die hij aan professor Muller schreef zinderde de diepgewortelde angst voor de roomsen door in bijna elke zin.

De benoeming der Commissie is (...) een werk van Jezuïtische intrigue, die ons schoone gebouw van volksopvoeding wil vernietigen (...). Drie stemmen (die van Wyckersloot, Groen en Hugonpoth) zijn reeds voor vrijheid, dat is vernietiging van onderwijs; de overigen zal men hopen of te bedriegen door schoone klanken of te overstemmen, en in de eerste

9. *Ibidem*, 299-301.

10. Archief Hofstede de Groot, 4a. Van Doesburg aan De Groot, 14 april 1850. 's Gravenhag:, Centraal Bureau voor Genealogie (collectie Koninklijk Nederlands Genootschap voor Geslacht en Wapenkunde).

11. A.A. de Bruin, *Het ontstaan van de schoolstrijd. Onderzoek naar de wortels van de schoolstrijd in de Noordelijke Nederlanden gedurende de eerste helft van de 19de eeuw; een cultuurhistorische studie*, Amsterdam 1985, 121-123 vermeldt de klachten van katholieke zijde.